

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Мороз Л. С., Барна Л. С.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

E-mail: lyubov-moroz@ukr.net, barna@chem-bio.com.ua

Процес модернізації освіти в Україні, орієнтований на входження в світовий освітній простір, викликав зміни в системі загальної середньої освіти, які торкнулися передусім зміни освітньої парадигми, змісту, підходів і відносин в системі загальноосвітньої школи, яка стає все більш значущою частиною соціальних перетворень. Пріоритет особистісного (права дитини, гуманістична особистісна освітня парадигма) над державним та громадським, став домінуючим у суспільстві, що, в свою чергу спричинило зміщення акцентів освіти з соціально адаптованої на особистісно центрованої. Саме в закладі загальної середньої освіти закладається певна програма подальшої життєдіяльності людини і суспільства в цілому.

Особливої уваги заслуговує здоров'язбереження учнів основної школи, з притаманними їм високою інтенсивністю розумового та психоемоційного навантаження, постійним збільшенням обсягу інформації, порушенням режиму дня, харчування, відсутністю сформованої культури здоров'я тощо. З огляду на це, однією з основних стратегій розвитку закладів загальної середньої освіти стає формування здоров'язбережувальної компетентності підлітків. У закладах загальної середньої освіти України з 2005 року введено новий предмет «Основи здоров'я», основною метою якого є виховання всебічно розвинутої особистості, у ієрархії потреб якої на першому місці знаходиться здоров'я. У цьому контексті важливого значення набуває робота вчителів основ здоров'я та біології, які покликані сприяти зміцненню здоров'я підлітків, створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, володіти здоров'язбережувальними технологіями.

На ролі людини у становленні власного фізичного, психічного і соціального здоров'я неодноразово наголошували вітчизняні і зарубіжні вчені І. Бех, В. Кохан, В. Львовчкін, Г. Нікіфоров, Ю. Орлов, В. Панок, Т. Титаренко та інші. Різні аспекти здоров'язберігаючого навчання та виховання підлітків відображено у науковому доробку В. Бабича, В. Горашука, Г. Кривошеєвої (формування культури здоров'я); О. Гаснікової, О. Єжової (формування ціннісного ставлення до здоров'я); С. Свириденко (формування здорового способу життя). У працях сучасних дослідників (Т. Бережна, В. Горашук, В. Оржеховська) наголошується на необхідності запровадження здоров'язберігаючого виховання у закладах загальної середньої освіти і формування у підлітків культури здоров'я, ціннісного ставлення до здоров'я, формування здорового способу життя.

Здоров'язбережувальна компетентність, на думку Д. Вороніна, є «інтегральною, динамічною рисою особистості, яка проявляється у здатності організувати й регулювати свою здоров'язбережувальну діяльність; адекватно оцінювати свою поведінку, а також вчинки й погляди оточення; зберігати та реалізовувати власні здоров'язбережувальні позиції у різних, несприятливих умовах, виходячи з особисто усвідомлених та засвоєних моральних норм і принципів, а не за рахунок зовнішніх сил; протистояти тиску, протидіяти впливам, що суперечать внутрішнім установкам, поглядам і переконанням, активно їх перетворювати, самостійно приймати моральні рішення» [1, с. 52].

Здоров'язбережувальна компетентність підлітків має особистісну основу і формується в аспекті визнання цінностей здорового способу життя особистості у тісній взаємодії зі спроможністю визначати головну мету – здоров'язбереження, брати на себе відповідальність за здоровий спосіб життя і управляти власною життєдіяльністю. Вона

передбачає ціннісне ставлення до власного здоров'я, здатність і готовність реалізовувати мету здоров'язбережувальної діяльності, вирішувати виниклі проблеми і протиріччя.

Під технологіями формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи розуміємо способи організації спільної навчально-виховної діяльності учнівського та педагогічного колективів. У зв'язку з тим, що зміст пронизує практично усі форми урочної та позаурочної діяльності учнів, то і технології формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи надзвичайно різноманітні.

Для класифікації технологій навчально-виховної діяльності можна використовувати їх класифікації на суб'єктній основі (масові, групові, індивідуальні), на основі засобів (вербальні, невербальні, змішані), на основі мети діяльності (пізнавальні, формувальні) тощо. У нашому дослідженні ми будемо дотримуватися класифікації технологій здоров'язберігаючого навчання і виховання на масові, групові, індивідуальні та очні і віртуальні (очні форми вимагають безпосереднього спілкування між суб'єктами здоров'язберігаючого виховання, а віртуальні – пов'язані із використанням інформаційно-комунікаційних технологій на основі Інтернет-ресурсів).

В процесі формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології, ми намагалися поєднати індивідуальні, групові і масові форми роботи та очні і віртуальні. До масових заходів ми віднесли акції, фестивалі, свята, ігри. У процесі організації таких масових форм забезпечувалися умови для стимулювання творчої активності підлітків, формування у них ціннісного ставлення до здоров'я та необхідних навичок і вмінь для його збереження. Створенню творчої атмосфери у ході підготовки однієї з масових форм здоров'язберігаючого виховання сприяло застосування методів змагання і заохочення.

Найбільш дієвими технологіями формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології та основ здоров'я виявилися такі як: група соціальної мережі, он-лайн форуми, учнівські проекти, прес-конференції, індивідуальними – веб-квести, інтернет-серфінг, мультимедійні презентації, консультації, виконання громадських доручень тощо.

У процесі формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології та основ здоров'я використовувалися такі методи формування свідомості:

- бесіди, роз'яснення – про значення здоров'я для самореалізації людини, для її успішності, про сенс життя, про важливість правильного вибору професії, про необхідність дотримання норм шкільного та суспільного життя тощо;

- міні-лекції та диспути застосовувалися під час проведення годин класного керівника, організації ток-шоу, де підлітки вчилися висловлювати свої думки, правильно обґрунтовувати та відстоювати їх;

- метод прикладу застосовувався як у поведінці вчителів (щоденний особистий приклад як взірць для наслідування у школі, за її межами), так і за допомогою прикладів з життя відомих особистостей літературних героїв та героїв кінофільмів.

Технології формування здоров'язбережувальної компетентності учнів базової школи у навчально-виховному процесі з біології та основ здоров'я, які використовувалися нами, були інтегровані з інформаційно-комунікаційними технологіями, впровадження яких є однією з педагогічних умов ефективності роботи. На нашу думку, у процесі здоров'язберігаючого навчання і виховання підлітків основної школи мають бути включені різні засоби і методи, які є основою технологій, що дозволяють зберігати, передавати, відтворювати та шукати інформацію за допомогою Інтернету: соціальні мережі, Інтернет-серфінг (або веб-серфінг), веб-квест, он-лайн анкетування.

Список літератури

1. Воронін Д. Є. Здоров'язберігаюча компетентність в соціально-педагогічному аспекті. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 2. С. 25–28.